

УДК 37.01

МОДЕЛІ ІНШОМОВНОЇ ПІДГОТОВКИ ДОРΟΣЛИХ

Преснер Р.Б.

Національний лісотехнічний університет України

Досліджено основні моделі іншомовного навчання дорослих. Охарактеризовано корпоративну, спеціалізовану та віртуальну моделі іншомовної підготовки дорослих. Доведено, що в сучасних умовах найчастіше спостерігається змішана модель навчання іноземних мов дорослих. Подано її позитивні та негативні характеристики. Вказано на необхідність поєднання різних моделей навчання іноземних мов дорослих для забезпечення ефективності цього процесу.

Ключові слова: навчання дорослих, навчання іноземних мов, моделі навчання іноземних мов, корпоративна, спеціалізована та віртуальна моделі іншомовної підготовки, змішане навчання.

Постановка проблеми. В умовах глобалізації зростає роль іноземних мов, адже дедалі частіше вони набувають статусу політичного, соціально-економічного, механізму культурологічного та міжнародного порозуміння між представниками світової спільноти. Володіння хоча б однією-двома іноземними мовами у глобалізованому світі розглядається як необхідність.

Саме іншомовна освіта, в т.ч. й дорослих, сьогодні стає імперативом. З'являються нові, нетрадиційні форми освіти дорослих: дистанційне навчання, університети третього віку, бізнес-школи, корпоративні університети, внутрішньофірмове навчання тощо. Проте очевидно, що іншомовна підготовка і перепідготовка значних груп дорослого населення спонукає до організації їхнього навчання і перенавчання на наукових засадах з урахуванням принципів андрагогіки, а також передового зарубіжного досвіду.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Важливість іншомовної освіти дорослих пояснює зацікавленість цією проблематикою як вітчизняних, так і зарубіжних дослідників. Так, проблеми освіти дорослих знайшли відображення у працях сучасних учених, які досліджували: питання методології освіти дорослих – С.Г. Вершловський, Б.С. Гершунський, С.У. Гончаренко, І.А. Зязюн,

В.Г. Кремень, А.І. Кузьмінський, Н.Г. Ничкало, С.О. Сисоева та ін. Питання навчання дорослих іноземних мов стали предметом досліджень зарубіжних вчених А. Нажнін, М. Шлепегрел, Г. Каваліаускіене та Д. Ужпаліене та інших. Проблематика навчання іноземних мов дорослих з метою їх практичного застосування поза професійною діяльністю цікавить Е. Джендрік та Г. Вісневську, Т. Дікей, Л. Джой Меш та інших.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Сучасні дослідники звертають увагу на проблеми організації іншомовного навчання дорослих, форми такої освіти, педагогічний інструментарій, що дає змогу забезпечити ефективне навчання іноземних мов дорослих. Проте вважаємо за доцільне більш ґрунтовно зупинитися на проблемі моделей іншомовної підготовки дорослих, адже від їхнього правильного вибору у кожній конкретній ситуації залежить ефективність процесу навчання іноземних мов.

Мета статті – дослідити основні моделі іншомовної підготовки дорослих та виділити їхні позитивні та негативні характеристики.

Виклад основного матеріалу. При всій багатоманітності освітніх установ для дорослих, що здійснюють післядипломну освіту, виділяють кілька найбільш типових моделей освітніх систем: корпоративну, спеціалізовану та віртуаль-

ну, які на практиці існують паралельно, певною мірою доповнюючи одна одну.

Корпоративні освітні системи створюються крупними підприємствами, фірмами, корпораціями для навчання працівників. Ефективна організація освітнього процесу безпосередньо на підприємстві має важливі соціально-економічні, культурно-психологічні наслідки не лише для самого підприємства, але й для суспільства загалом. Сучасні крупні фірми є місцем концентрації величезних інтелектуальних, духовних, культурних ресурсів, успішно конкуруючи з системою освіти [1, с. 173].

Серед методів організації корпоративного навчання виділяються такі, як: корпоративний центр, корпоративний тренінг, ротація кадрів. Кожен з цих методів має як переваги, так і недоліки [8].

Корпоративний навчальний центр може існувати лише у великих фірмах або виділитися в самостійну галузеву організацію під егідою великих корпорацій. Такий центр має комплексну навчальну програму, розроблену за модульним принципом. Кожен модуль включає в себе єдиний цикл тренінг-семінарів. Навчання в центрі розвиває професійну компетенцію фахівців, пояснює особливості фахової термінології, охоплює ґрунтовні знання з історії фаху, компанії, галузі та прищеплює корпоративну культуру. Великі компанії з великою кількістю працівників утримують штатних спеціалістів з навчання для проведення стандартних тренінгів конвеєрним методом. Фахівці, які досягають високого рівня володіння англійською мовою для професійних цілей, продовжують поглиблене вивчення свого фаху за кордоном у міжнародних корпоративних центрах, де викладання спеціальних предметів відбувається виключно англійською мовою. У таких центрах навчання проводять не тільки викладачі, але й провідні спеціалісти певної галузі. Розвиток корпоративних навчальних центрів може стати одним з найбільш привабливих методів організації інтенсивного іншомовного навчання в умовах неперервної освіти дорослих.

Перевагами корпоративного центру є те, що навчання здійснюється в умовах виробництва, а спеціалісти з навчання іноземних мов знайомі виробництвом і специфікою проблем, що можуть виникати. Проте для запровадження і підтримки цієї структури потрібні значні кошти. Саме тому ця форма практикується лише великими фірмами та корпораціями.

Корпоративний навчальний центр, як правило, працює за комплексною навчальною програмою, розробленою за модульним принципом. Він є важливою формою організації інтенсивного іншомовного навчання. Великі компанії утримують штатних спеціалістів з навчання іноземних мов, що проводять стандартні тренінги конвеєрним методом [8].

Корпоративний тренінг (тренінг для професійних цілей, тренінг підвищеної інтенсивності, спеціальні навчальні програми для фахівців, що працюють в різних відділах певної організації тощо) характеризується цілеспрямованим навчанням іноземних мов, дає змогу застосувати нові ідеї та інноваційні підходи. Теоретичні знання слухачі мають змогу підкріплювати практичними навичками. Проте тренінг може засто-

совуватися лише у вільний від роботи час, для його проведення залучаються зовнішні тренери, які не завжди готові адаптувати навчання до потреб організації. Сучасні корпорації, які дбають про іншомовну підготовку працівників, періодично організовують іншомовні тренінги вихідного дня, що тривають з п'ятниці до неділі, а також короткотермінові інтенсивні тренінги тривалістю 3-10 діб, що мають характер ударного курсу. Одним з важливих видів тренінгу з навчання іноземної мови з професійною метою є курс, що поєднує навчання і працю у вигляді синтезу загального або спеціального мовного тренінгу із стажуванням у зарубіжній компанії [8, с. 8].

За умови довгострокового рекрутування персоналу може застосовуватися такий метод, як ротація кадрів. Він дає змогу відстежити потенціал кожного слухача в різних сферах професійної діяльності. Завдяки застосуванню цього методу фахівці мають змогу оволодіти іншомовними професійними термінами усіх ланок виробничого процесу.

Позитивними аспектами корпоративного іншомовного навчання є можливість ефективного використання навчального часу. Навчання може проводитися як в умовах праці так і поза роботою, що значно скорочує термін іншомовної підготовки. Це надзвичайно важлива модель іншомовної освіти, яка дає змогу опанувати іноземну мову для професійного спілкування, адже на підприємстві є всі можливості для створення відповідного освітнього середовища та умов, максимально наближених до реальних професійних ситуацій. Важливим моментом є також можливість застосування особистісно-орієнтованого підходу до кожного слухача з урахуванням конкретних професійних потреб тощо [8].

Спеціалізовані освітні системи функціонують на базі навчальних закладів, спеціально призначених для навчання працівників певної галузі народного господарства, певної професійної групи. Класичним прикладом таких систем є факультети чи інститути підвищення кваліфікації, а також спеціалізовані курси у різних навчальних закладах [1, с. 173]. Ця модель найчастіше реалізується за денною формою (Інститути, центри перепідготовки та післядипломної освіти тощо), що передбачає ознайомлення слухачів із новим матеріалом та найважливішими проблемами, які потребують пояснення викладача; дискусії, робота в групах та парах; контрольні роботи; захист проектів тощо. Основними формами навчання за традиційної моделі є лекції, практичні та семінарські завдання, лабораторні роботи, заняття контролю та перевірки знань [7, с. 89]. Як правило, спеціалізована модель навчання іноземних мов дає змогу слухачам здобути другу вищу освіту.

Віртуальні освітні системи створюються з використанням комп'ютерно-інформаційних технологій для задоволення особистих освітніх потреб. Вони дають змогу людині створити для себе «освітню установу» згідно з власними запитами, здібностями, життєвими і професійними планами [1, с. 173]. Насамперед мова йде про дистанційні курси. Дистанційні мовні освітні програми – це унікальна можливість отримати додаткову освіту або відновити свої знання іноземної мови, не виходячи з дому. Дистанційне навчання потрібно здійснювати з урахуванням різноманітних ди-

дактичних та інших вимог, на основі яких визначають зміст, методи та особливості організації процесу передачі та засвоєння знань [11, с. 24].

В дистанційній освіті застосовуються три типи технологій:

1) технологія навчання на основі паперових і аудіоносіїв (навчально-методичні посібники, касети, підручники). Зі студентом працює викладач (тьютор), який перевіряє виконання завдань, що надсилаються поштою, і, за необхідності, готовий надати слухачеві консультацію. В Україні цей тип дистанційного навчання поширений з 90-х рр. XX ст. Яскравим прикладом можуть слугувати мовні курси ЄШКО;

2) телевізійно-супутникова технологія навчання. Вона дуже дорога і поки що мало використовується;

3) Інтернет-навчання, або мережева технологія, що отримала поширення в Україні на початку XXI ст. в період творення інформаційного суспільства.

Хоча дистанційне навчання дає змогу швидкого отримання великого обсягу матеріалу з мінімальними затратами, а також дозволяє навчатися у зручний для слухачів час, та все ж воно є ефективним насамперед щодо оволодіння граматики чи письмом і не підходить для формування умінь та навичок усного мовлення.

Позитивними характеристиками дистанційного навчання є: гнучкість у плануванні часу навчання, адже слухач сам може обирати, коли буде навчатися; паралельність, коли вивчення іноземних мов поєднується з професійною діяльністю і відбуватися одночасно; асинхронність навчання у часі, оскільки дистанційні курси проводяться незалежно від часу їхнього опанування слухачами; масовість, яка забезпечується доступністю дистанційних курсів для усіх бажаючих; інформаційна доступність, що означає вільний доступ слухачів до бази даних, бібліотечних каталогів, інших інформаційних ресурсів у межах дистанційного курсу; інтерактивність, що втілюється у можливості швидкого отримання відповіді на виконане домашнє завдання чи запитання, яке виникло у слухача, а також проходження тестування в режимі реального часу [5].

Проте дистанційне вивчення іноземних мов має й низку недоліків, до яких зокрема належать: відсутність безпосереднього спілкування слухача та викладача, а також слухачів між собою що унеможливує появу емоційного зв'язку між ними; зникнення можливості використання вербального спілкування, оскільки основним способом спілкування залишається текст; нерівномірний розподіл навчального навантаження, що виникає внаслідок недостатньої сформованості здібностей студентів до самонавчання; необхідність присутності у слухача таких не завжди сформованих індивідуально-психологічних рис характеру, як самостійність, самовідповідальність, самодисципліна; необхідність постійного доступу до джерела інформації; недостатня кількість практичних занять; відсутність постійного контролю, що часто розхолоджує слухачів [4, с. 39; 5].

З кінця 60-х рр. XX ст. існує концепція змішаної освіти, що лягла в основу однойменної моделі навчання. Щоправда термін «blended learning» на позначення методу навчання персоналу та пе-

репідготовки кадрів вперше був вжитий у прес-релізі американського центру інтерактивного навчання (Interactive Learning Center) у 1999 р.

На означення цього підходу до навчання іноземних мов в англійськомовних країнах застосовують ще й такі синонімічні назви: Hybrid Learning (гібридне навчання), Technology-Mediated Instruction (навчання через технології), Web-Enhanced Instruction (навчання, підкріплюване можливостями Інтернету), Mixed-Model Instruction (навчання в змішаному режимі).

Змішане навчання – це освітня концепція, в межах якої слухач отримує знання як самостійно (з допомогою можливостей Інтернету та цифрових медіа через синхронні та асинхронні вебкасти, трансляції і відео), так і в очній формі (з викладачем).

Вітчизняна вчена О. Мусійовська виділяє такі ознаки змішаного (комбінованого) навчання: має системний характер; включає всі можливі види навчальної діяльності і форми роботи, характерні як для традиційного та інших видів електронного навчання; дає викладачеві достатню свободу вибору інструментарію та носіїв інформації; забезпечує високу мобільність навчання і постійний зв'язок слухача з викладачем та іншими учасниками навчального процесу; навчальний матеріал для комбінованого навчання має ряд переваг над традиційними матеріалами, які використовуються в класі, а тому завжди є актуальним, інформаційно-насиченим і легко адаптується до індивідуальних потреб і можливостей слухача. При правильній організації навчального процесу, всі компоненти комбінованого навчання утворюють єдиний комплекс навчальних технологій, засобів педагогічних методів і прийомів, що має забезпечити максимальну ефективність від застосування кожної складової, при цьому комбіноване навчання частково зберігає ознаки традиційності і дає викладачеві й слухачеві можливість поступово звикнути до нових навчальних технологій і методів роботи в умовах високо інформатизованого суспільства. Зрештою, усі компоненти процесу комбінованого навчання утворюють єдиний комплекс навчальних технологій, засобів педагогічних методів і прийомів, який має забезпечити максимальну ефективність від застосування кожної складової [6, с. 214].

Перевагами змішаної моделі навчання іноземних мов дорослих є: можливість реалізації індивідуального підходу до кожного слухача, що надзвичайно важливо в процесі іншомовної освіти; можливість одночасно навчати багато людей, оптимальним чином перерозподіливши ресурси; отримання слухачами одночасно незалежного і спільного навчального досвіду завдяки вбудовуванню технології асинхронної інтернет-комунікації в очні освітні курси; покращення ставлення до отримання знань, а також якості комунікації між слухачами та викладачами; доступність викладача не лише під час аудиторного навчання, але й поза ним, наприклад, шляхом отримання консультацій електронною поштою, спілкування на форумі чи в чаті тощо; можливість навчатися в будь-якому місці та в будь-який час; можливість багаторазового використання навчальних матеріалів; можливість формування умінь: самостійно планувати діяльність; ефективно організовувати

діяльність, орієнтуючи її на кінцевий результат; приймати рішення, робити усвідомлений вибір і нести за нього відповідальність; працювати в інформаційному просторі; відбирати інформацію відповідно до теми; самостійної пошукової діяльності; структурування отриманої інформації та використання її відповідно до поставленого завдання; презентації результатів діяльності з використанням інформаційних технологій; рефлексії, що сприяє успішному функціонуванню суб'єкта в будь-якій діяльності.

Використання змішаного навчання у процесі іншомовної освіти дорослих є надзвичайно ефективним ще й тому, що передбачає потребу в живому спілкуванні, необхідність інтерактивних видів навчальної діяльності, що здійснюються в онлайн-режимі, перегляді відеороликів, візуальному заучуванні лексики. Ігрові моменти та інтерактивність сприяють більш успішному та міцному запам'ятовуванню навчального матеріалу та підвищують мотивацію до вивчення іноземної мови [2; 7].

Попри явні переваги змішаного навчання іноземних мов дорослих, воно має й певні недоліки, серед яких: нерівномірна та неоднорідна комп'ютерна грамотність слухачів; низький рівень володіння інформаційно-комунікаційними технологіями як слухачів, так і викладачів; залежність процесу навчання від техніки, широкосмугового Інтернету, стійкості онлайн-режиму та Інтернет-тарифів; високі матеріальні затрати; потреба в постійній технічній підтримці [2].

Висновки. Отже, навчання іноземних мов дорослих може здійснюватися у межах різних моделей освітніх систем (корпоративної, спеціалізованої та віртуальної). Доволі ефективним в сучасних умовах є змішане навчання, що дає змогу поєднувати роботу з викладачем та цифровими технологіями. Вважаємо, що обирати модель навчання варто виходячи із потреб дорослого, що прагне опанувати іноземну мову. Проте безперечним є факт, що ефективною іншомовна освіта буде лише за умови поєднання різних моделей іншомовної підготовки дорослих.

Список літератури:

1. Низкодубов Г.А. Курси іноземного (англійського) мови в структурі освіти дорослих / Г.А. Низкодубов // Вестник ТГПУ. – 2013. – № 7 (135). – С. 172–175.
2. Минина А.А. Модель смешанного обучения иностранным языкам: преимущества и недостатки / А.А. Минина [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.nop-dipo.ru/ru/node/473>
3. Ибрагимов И.М. Информационные технологии и средства дистанционного обучения: учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / И.М. Ибрагимов; под ред. А.Н. Ковшова – М.: Академия, 2007. – 336 с. – (Высшее профессиональное образование).
4. Мохова М.Н. Активные методы в смешанном обучении в системе дополнительного педагогического образования: диссертация... кандидата педагогических наук: 13.00.08 – теория и методика профессионального образования / Мохова Мария Николаевна; Московский гос. ун-т. им. М.В. Ломоносова. – М., 2005. – 155 с.
5. Мусійовська О.Ф. Теоретичні основи комбінованого навчання / О.Ф. Мусійовська // Вісник Львівського державного університету безпеки життєдіяльності: збірник наукових праць – Львів: Видавництво ЛДУБЖ, 2009. – № 3. – С. 209–215.
6. Рашевська Н.В. Змішане навчання як психолого-педагогічна проблема / Н.В. Рашевська // Вісник Черкаського університету. – Вип. 191. – Частина IV. – Серія «Педагогічні науки», 2010. – С. 89–96.
7. Александров В.М. Іншомовна підготовка інженерів засобами інтенсивної методики / В.М. Александров // Вісник Запорізького національного університету: Збірник наукових статей. Педагогічні науки / Головний редактор Міщик Л.І. – Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2007. – С. 5–12.
8. Логойда І. Використання дистанційного навчання в процесі вивчення іноземних мов / І. Логойда // Науковий вісник Мукачівського державного університету: журн. наук. пр. / Редкол.: Т.Д. Щербан (гол.ред.) та ін. – Мукачево: Вид-во «Карпатська вежа», 2014. – № 17 (12). – С. 24–27.

Преснер Р.Б.

Национальный лесотехнический университет Украины

МОДЕЛИ ИНОЯЗЫЧНОЙ ПОДГОТОВКИ ВЗРОСЛЫХ

Аннотация

Исследованы основные модели иноязычного обучения взрослых. Охарактеризовано корпоративную, специализированную и виртуальную модели иноязычной подготовки взрослых. Доказано, что в современных условиях чаще всего наблюдается смешанная модель обучения иностранным языкам взрослых. Подано ее положительные и отрицательные характеристики. Указано на необходимость сочетания различных моделей обучения иностранным языкам взрослых для обеспечения эффективности этого процесса.

Ключевые слова: обучение взрослых, обучение иностранным языкам, модели обучения иностранным языкам, корпоративная, специализированная и виртуальная модели иноязычной подготовки, смешанное обучение.

Presner R.B.

Ukrainian National Forestry University

THE MODEL OF FOREIGN LANGUAGE TEACHING OF ADULTS

Summary

The basic model of foreign language teaching of adults. The corporate, virtual and specialized models of foreign language training of adults. The paper proves that under current conditions there is often a mixed model of foreign language training of adults. Its positive and negative characteristics are posted. The necessity of combining different models of foreign language teaching of adults to ensure the effectiveness of the process is proven.

Keywords: adult education, teaching foreign languages, foreign languages learning model, corporate, virtual and specialized models of foreign language training, mixed learning.